

აირბის სივლერა

ათხანური ხალხური პოეზია

თარგმნა
გიორგი
მუნიანიძე

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1984

ამ პატარა კრებულში თავმოყრილია აფხაზური
ზალხური პოეზიის საუკეთესო ნიმუშები.

შრომა და სიყვარული, მეგობრობა და მოყვასი-
სათვის თავდადება, გმირობისა და ვაჟკაცობის კულ-
ტი, — აი, ის ძირითადი თემატური რკალი, ასე რომ
აახლოებს და აერთიანებს აფხაზური ზეპირსიტყვი-
ერების სხვადასხვა დროს შექმნილ ნიმუშებს.

С $\frac{70403-078}{M 601 (08) 84}$ 352—84

© ქართული თარგმანი, „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1984

აირგის სიმღერა

ანდირყუაის კართან რო ნადირია,
რა მსუქანია, რა დიდია!
ძირს ჩამორეკავს აირგი ნადირს —
გაძლნენ შვილები,
მონაგარი გამრავლდეს შათი!
— აირგ, შენ მხოლოდ ზღვის პირეთს ძარცვავ,
მალალ მწვერვალებს ჰყავხარ დარაჯად
და არცა შენი საფარი, არცა
კვალი არა ჩანს.
თეთრონზე ზიხარ, ვერ იგუებ სხვა ფერის ცხენებს,
მდინარეთაგან გადმოლახავ მღვრიეს მარტოდენ,
გზადაგზა მუავე წყლები გართობენ,
მოდინხარ რიხით
და მოგაქვს ჩვენთვის უნაგირზე დაკრული ჭიხვი.
მეხის ხმად ისმის ხეობებში შენი ფეხის ხმა.
მღვრიხარ ყველა უღელტეხილზე.
ქამრისსიფართე გზებით მოდის ჩვენამდე ხორცი —
სულ წითელი აქვთ ჩვენს ბიჭებს ზურგი,
შენ გიმღვრიან აუვეიფშაა!

ა შ ვ ე ი ფ შ ა ა

თუ ერთად ვმღერით, გავიხაროთ ერთადვე დასტურ,
გათენებისას გაგვახარე, გათენებისას,
ტკბილი თაფლუჭი მოგვაგოს დედამ,
მამამ — ნადირი მთათა და ტყეთა.

აუვეეფშაა, ნუ მოგვაკლდეს ნუროდეს შენგან
ჯიხვების ჯოგი, მწყალობელო, ირმების ჯელგა.
შენი ოქროს ფრთა დაგვაფარე, იმედის კალთა,
გათენებისას გაგვახარე, გათენებისას.

ბნელ იწროებში გვაძებნინე ნადირი მთათა,

ნუ მოგვაკლდება ტყავი და ხორცი,

ტყავს გრძელი ჰქონდეს უთუოდ ბეწვი,

თხა იყოს ერთწილ,

ქურციკი — ორწილ,

არჩვს ჰქონდეს წვერი, გრძელი კანჭი — ქორბუდა ირემს,

დათვი გვაჩუქე, მწყალობელო, და დიდი ტახი.

ს ი მ ლ ე რ ა ლ მ ე რ თ ე ბ ჯ ე

ატლარქოფა თემირყუარა

უა ჰეი, ჰეი უა,

შვილებს როგორ გაუჭირდეთ,

მათი შემწე ლმერთი თუა!

რაოდენმცა შენი ესმით,

ისე მოგაგებენ პატივს,

ხოლო რაღაც თუ ეშლებათ.

შენც გესმოდეს, ღმერთო, მათი.
დიდი ბატონების სიცხე
არის ქეშმარიტი შვება.
— უასა რადაშ სიუარმიხუა,
დიდ ბატონებს ასე ნებავთ!
ჰაატ ამარჯა, სიმღერა თქვით,
სიმებს ხელი არ შეუშვათ,
სიუარმიხუა უარა — დარა,
რად სიუმა უარად — გუშა!

მონადირეების სიმღერა

დად, იუანა, შენი ჭირიშე,
დადი, დადი!
თითოს თითო თხა ჩამოგვირიგე,
დადი, დადი!
არჩვია? — არჩვს ხომ ტყაუი აქვს კარგი,
დადი, დადი!
კლდისფეხა დათვი ღარტაფში გარბის,
დადი, დადი!
ირემი თუა, რქა ჰქონდეს დიდი,
დადი, დადი!
და რქაზე სკვინჩა ცხოვრობდეს ჩიტი,
დადი, დადი!
ვისაც სიკვდილის არ უდგას ჟამი,
დადი, დადი!

მას მოსაკლავად ნურც მომცემ, ამინ!
დადი, დადი!
თუნდ ჩიტი იყოს დასტურით შენით!
დადი, დადი!
და თუ მსუქანი შველია, — შველიც!
დადი, დადი!
აჟვეიფშაა, შენი ჰირიმე,
დადი, დადი!
ფურებში ხარი გამომირიდე,
დადი, დადი!
წყვილად მარგუნე ირემის ტყავი,
დადი, დადი!
შველი ახტეს და დავარდეს თავით,
დადი, დადი!
ჯიხვს სქელი ჰქონდეს უთუოდ გავა,
დადი, დადი!
წვრილი თხები კი ტყავებად წავა,
დადი, დადი!
დადი, კარგია მსუქანი ნეზვიც,
დადი, დადი!
ყურგახვრეტილ ტახს მეც ყურში ვესვრი,
დადი, დადი!
ცუდი ნასროლი თავში ჰკარ ნადირს,
დადი, დადი!
კარგი ხომ გულის-გულამდე დადის!
დადი, დადი!

ლ ა ზ ჯ რ უ ლ ი

აჰაჰაი, ამარჯაქუა, უკანანი არ ჩამორჩეთ!
ერთხელ გავჩნდით, ერთხელ მოვკვდეთ — არაფერი ვარგა-
ორჯერ.

აჰაჰაი, არ შეშინდე —
გამოუღმე გმირებს ბნელით,
იმ ვაჟკაცზე არ იფიქრო, სულ რომ ქალის ალერსს ელის.
წინ იარე, სანამ სროლით არ გასკდება შენი თიფი,
ბალახივით ცელე მტერი,
მკლავში ძალა სანამ გყოფნის!
აჰაჰაი აბააფსქუა! რა გმირობაც დაგვეყვა მუცლით,
ის საფლავშიც უნდა ჩაგვეეს,
ჰოდა, აბა რალას უცდი!
ეშმას თესლი არის შიში,
არ უხდება შიში აფხაზს,
უშიშობას სხვა ძალა სდევს,
სხვა გული და სხვა ზნე, სხვა ფხა.
ნართებმა შეეს გულოვნება,
ნართები ჰყავს აფხაზს ძმებად
და ნართებთან მიდის ბოლოს, თუ ნართივით ოჰში კვდება.

სიმღერა ნაფჰა კიაგუაზე

ეს რა ცეცხლი დგას ასფას ყამირზე,
თვალს ვინ აელეებს ბებერ ხარისებრ,
თამშხუას ქვაბში ვისი მხარი ძევს?!

შაიტ, კიაგუა, ამარჯაქუა?!
 შაშინ ასთაში კიაგუასთან
 ამოსულიყო ნიგუხუაჲ და
 ამ დროს კი სოფელს თურმე დუშმანი:
 როგორც მეწყერი, ისე მოაწყდა.
 კიაგუამ კი რბევა თვისტომთა
 იქ ნახა, სადაც თავი მისდო და
 დილით მეგობარს ჰკითხა მწუხარმა,
 დაბლით ხმა — რამე ხომ არ ისმოდა.
 სოფელს დახედა ნიგუხუამ და
 თვალეებზე წყვილი ცრემლი მოადგა —
 სახლიდან სახლზე გადადიოდა
 ალი კოცონთა, წითლად მლუართა.
 გამოტრიალდა, მაგრამ ძმობილმა
 მოხუცს ავი რამ არ აგრძნობინა —
 — შაიტ, კიაგუა, უანაჯალბეიტ,
 ნამდვილად ჯაჭვით ხარ დასაბმელი,
 გადავაყურე ხეობას, მაგრამ
 ხმა არაფერი ისმის დარბევის.
 — არ მჯერა შენი, — უთხრა მოხუცმა —
 იმ ხევზე თავად ჩავალ ჩარბენით.
 კიაგუა რომ ჭიუხს მიადგა,
 იფეთქა ალმა და ათინათმა.
 — ჰე, აბაათსი, რას მიმალავდი,
 ასეთ დროს მრუდი სიტყვა ვინა თქვა,
 ნუ გეშინია, ამ ჩემს სიბერეს
 მე არ დავხარჯავ უქმად იმათთან,
 ჩემს კვალს დაადექ, თუ ვერ მომყვები,

თუ შიშით წელი ვერ გაგიმართავს.
 მხარზე მოიგდო თოფი — რაჯიბა
 და მუხლი თვისი ქარს შეაჯიბრა,
 დიდი მდინარე ბზიფი ერთ წამში
 გადაიქროლა, როგორც ხარჯიხემა,
 ისე გადასცდა მზახრას ნათელ კლდეს,
 მის წვერზე გასვლა აღარ დაჭირდა.
 მტერს მიეწია ჭექა-ქუხილად
 და ზედ კავკასის კართან უყვილა:
 — ვინ დააღამა ჩენი ცა შავად?
 — ჩვენ მგზავრები ვართ და გზაზე ვდგავართ,
 თუ კიაგუა არა ხარ, მაშინ
 დღეს ღმერთი შენზე გამწყურალა ავად.
 — ეჰ, კიაგუა ველარ ვარ, მაგრამ
 შენ რად ეფარვი წარაფებს თავად?
 — ჰაიტ, შენ როგორ შეგიშინდები, —
 თქვა ერთმა, — აგერ, წვერზედაც გავალ.
 გავარდა თოფი. — ლობიოს ისვრი?
 სადაც დავდექი, კვლავ იქვე ვდგავარ!
 კიაგუამ კი ის ტყვია განზრახ
 მის გვერდით შუბლში მოარტყა მთავარს.
 — აბა, მიყურეთ თუ ლობიოა
 და კიაგუას თუ არა ვგავარ!
 ისროლა კიდევ და კიდევ ერთხელ
 დამთავრდა ერთი ქიშპი და დავაც.
 — მაშ, გაძიმავრდით, თქვენგან ცოცხალი
 იმასაც ვნახავ, რომელი წავა.
 ზოცა და ხოცა ღუშმანი ნათჰამ,

დღე დაულამა სუყველას შავად,
სულ სამი კაცი დასტოვა მხოლოდ.
მოფარებულნი ცხენების გავას
და ასე უთხრა მათ სულმდიდარმა:
— მხოლოდ სამს გტოვებთ ამბის მამტანად,
მზე კიაგუამ დაგვიბნელა-თქო,
ტყვიით საფლავის ქეები გვითალა,
ჩვენც შევუხვრიეთ ბოლოს მკერდი-თქო,
მზე გარდაეგო იმის ციდანა.

— ჰა, მომკალითო, — თქვა სვეკეთილმა
და გადმოხედა ავკაცთ ქედრიდან.
არაო, — უთხრეს, — შენი სიკვდილი-
ზეცაში ჯერ არ გადაწყვეტილა.
ორჯერ გავარდა მაშინ რაჯიბა,
ფეხები კიდევ ორმა გაჭიმა,
მესამეს უთხრა: — ამბის მიმტანად
განგებამ მხოლოდ შენ დაგარჩინა,
რა გქვია?

— ჭიჭი, — თქვა მტერმა მისმა.

— ჭიჭი, მომკალი, შინ თუ გსურს მისვლა,
მომკალი-მეთქი, თუ მისხალ-მისხალ
არ გინდა შენმა იდინოს სისხლმა.

— მოგკლავდი, — მტერმა მიუგო სწრაფად, —
მაგრამ მე შენი საზე მაშინებს,
გვერდზე მიბრუნდი, — შებრუნდა ნაფჰა
და ცხელი ტყვიაც მოხვდა მაშინვე.

— აწ მშვიდობის გზით გველოს სახლამდის! —
დაბლა დაუშვა გმირმა ფარ-ხმალი, —

შკედრებს მოუარონ ჭირისუფლებმა,
ნურვინ დარჩებათ დაუმარხავი,
თქვი, კიაგუა .მე მოვკალი-თქო,
მე გავარისხე ღმერთი მალალი.
მერე სიმღერით შინ გზას გაუყვა —
უაა რიუაუა, უაა რიუაუა!
ზმა მისი ძმათა ხმებში ჩაინთქა —
უაა უარაიდა, უაა უარაიდა!
უშიშარია ტანმომცრო კაცი,
ვის ხელში ჯოხიე ერგის ხმალია,
ირემს ბიჟიკის ზრდას ვინც არ აცლის,
ვინაც სწრაფი და ქარზე მალაი.
ვინც ლობეებს წნავს შვლების კანქებით,
ვისი ხმაც ისმის ყველა მწვერვალზე,
ზე ვისიე ყრია ხევში ნაქდევი,
ვისიე კრიალებს ხმალი ელვისებრ.
უარაიდა რიუაუა, ნათჰა კიაგუა!
ვისაც უხმობენ, როდესაც უჭირთ,
არ ივიწყებენ ვისაც აროდეს,
ვინც კლდეა სალი და ციხე-ბურჯი,
ვის უმღერიან და უგალობენ,
უაა, გმირია დაბალი კაცი!
ვინც თოფის წამალს პეშვებით წყავდა,
ვისი შუათითიე ზუმბა ეგონათ,
ვისი ნახტომიე ირმისას ჰგავდა,
ვის ყველა რაცხდა ძმად და მეგობრად.
ვისი ცხენიე დგას ბედზე გამწყრალი
და თეთრ კავშებზე ჩამოსდის სისხლი,

არ იჯერებენ სიკვდილს ქალ-რძალნი
და სახლელუნი ჰკვირობენ ვისიც,
ვისაც უგულო მხეციც დასტირის
და ვის ეზოში შემოდის ნისლი.
უაა რიუაუა, გმირი კიაგუა!

სიმღერა გმირ შაჰარ-იფა სფირდონზე

შაჰარ-იფა სფირდონს თვითონ
მტერიც მხარში ედგა თითქოს.
აყუარში ლურჯა ცხენით
აივლიდა აღმართს ვიღრე,
იკვარაში მასპინძლები
მისთვის უკვე სუფრას ულიდნენ.
კუაზანში, როცა მერანს
გადუქერდა მათრახს სფირდონ,
აგვა არას ტახტზე მისთვის
უკვე ქვეშაგები იღო.
ლურჯას ფლოქვით ნასროლ ტალახს
სახლს ადებდნენ, როგორც ბათქაშს,
ხოლო მისი ოხშივარი
ტყვარჩელს წვიმის დრუბლად ადგა..
ის შაბათი მორღუებთან
გაატარა თურმე ტკბილად
და ორ ძიძიშვილთან ერთად
გზას გაუდგა კვირა დილას.
— თუ პირისპირ შეეხვდი დუშმანს
ვაჯობებო — და კვალს მიჰყვა,
თურმე იქვე ურჯულონი

ჩრდილში იდგნენ თხრილის მიღმა.
მკერდში მოხვდა ცხელი ტყვია,
მაგრამ თითქოს არც უგრძენია,
ეგ იყო, რომ მისი ლურჯა
სისხლის ტბაში მოჰყვა წრიალს.
შინ საკაცით მიიტანეს,
გვერდი ერთხელ არ უცვლია:

აჭირაანთ სიმღერა:

უა, ჩვენთან,
ჩვენთან ერთად ვინ იბადება?
უაა, ჩვენთან ერთად ვინ კვდება?
— ვინ და აჭირიფა დანაყეი!
ვისთვისაც ჭალა ზადანის იყო ბალიში,
ვინაც ჭაობებს ტყვიით ამრობდა,
ვისთვის ცხოვრება იყო ლაშქრობა!
ვინ ჰკრებდა ნადირს ბნელი ქვაბით ანუ ხნარცვითა?
მტერს შვილის გაზრდას ვინ არ აცლიდა?
— ვინ და აჭირიფა დანაყეი!
ყარაჩაელთა ულაყები ჯოგს ვინ მოწყვიტა?
გზა ვინ გაკათა, ვინ აფრინა ცხენი პორცვიდან?
ლამკაცის ველზე ვინ ისვენებდა?
ცხენს ვინ ხედნიდა დაუს სერებთან?
ბოლოს მიუვალ ბაქიბეის კლდესთან უეცრად
ვინ აღესრულა?
წყვდიად ღამეს ვინ შეუერთდა?
— ვინ და აჭირიფა დანაყეი!

შინ არ იყო და სოფელი დაარბიეს,
 ზალხი დაატყვევეს, ღობე დაარღვიეს,
 პირუტყვი გარეკეს.
 ცოლი შემოხვდა — აბაათსი, ჩემო ვაჟკაცო,
 ხმალმალ შენმა აწ იკაშკაშოს!
 აისხა მაშინ იარალი ღამით მწარეთი: —
 — თუ ველარ შეგხვდი სააქაოში,
 საიქიოში მოვიკითხოთ ჩვენ ერთმანეთი! —
 თქვა და მძარცველებს
 ნაშუადღევზე წამოეწია.
 — შეჩერდით! — თქვა მან.
 — რაო? — უთხრეს, — თვითონ ვინა ხარ?
 შენისთანაო ბევრი გვინახავს!
 — მაშ, თუ ასეა,
 ბოტს შეხედეთი — თქვა და ისროლა,
 რქა მოატეხა, მოაგლიჯა ყურიც კინალამ.
 — ველარ მიცანით, ვინა ვარო,
 ტყვეებს მოეშვიოთ —
 უხო გავარდა მიდამოებში...
 — თხას რქა მოატყდა,
 უგ არაფერი,
 ამისთვის ხომ არ დავიზაფრებით!
 — მაშ, მეწინავეს ფაფახს უყურეთ! —
 თქვა და ისროლა,
 თვალი მოჰკრეს ფაფახს გაფრენილს.
 — ახლა რას იტყვით,

ტყვეებს ახლა მაინც შეეშვით! —
აყალმაყალი ატყდა ტყვეებში,
— რა ნოხდა,
ქარმა გადამაძრო თავზე ფაფახი,
ქუდი სხვადა მაქვს! —
არ ტყდებოდა მტერი ამაყი.
— მაშ, მე მიყურეთ,
ახლა გაფრთხილდით,
შიწა მოგელით
დანაყეის ტყვიით გათხრილი! —
თქვა და იომა,
ძირს დაყარა მტერი იოლად,
ასი დახოცა
და თოფის სროლით
გვამიდან გვამზე
ზადადიოდა.
თოფმა უმტყუნა —
გაიჩხირა ტყვია ლულაში,
კეტი აიღო,
გადაისვა ხელი ულვაშზე,
დასცხო და დასცხო დანაყეიმ,
დანარჩენები კეტით გაულიტა,
ერთი გადურჩა მთელი ლაშქრიდან,
'სახელი მისი აგრბა ყიამათ.
— უაა, აჯირიფა,
ბევრჯერ მსმენია შენი დიდება,
დასტურ ყოფილხარ ღირსი კიდევაც,
მაგრამ რად ხოცავ ყველას ერთიან,

ამბის მიმტანი მტერსაც სჭირდება.
 — რაკი ასეა, რაკი ამდენს მიხვდი თვითონვე,
 ამბის მიმტანად შენ მოგიტოვებ,
 მერე ხელ-ფეხის შეხსნა დაუწყო
 თვისტომთ და ამ ღროს აგრბა ყიამათმა
 თქვა: — შემომხედე ერთიც აჯირიფავ! —
 და სიტყვას ცხელი ტყვიაც მიამატა.
 ტყვია ზედ ჭიპის თავზე გაჩერდა.
 — ვკვდებიო! — შეკრთა დანაყეი, —
 მგონი, გამწირა ჩემმა გამჩენმა!
 ყაბალახი წაიკრა ნატყვიარზე,
 მერე სოფლელებიც დატრიალდნენ,
 შინ მიიტანეს გმირი უვნებლად,
 — რა მოხდა, მოკვდი, —
 ცოლს ეუბნება, —
 ხო დავაბრუნე მაინც ხალხი
 მომაკვდავს ცოლმაც კვერი დაუკრა!
 — შენ მოკვდი, მაგრამ
 ვერ გახსენოს ვერვინ აუგად!
 — ჩქარა ძმებიო! — თქვა მომაკვდავმა;
 უცებ სანივე თავთით დაუდგა:
 უფროსი — აჯირიფა კიამიში,
 უმცროსი — უამარი,
 შუათანა — შარაქმათი
 და მათთან ხალხი უამრავი,
 — უაა, კიამიშ, ხო ხარ უფროსი!
 — დიახო — უთხრა.
 — შენი სიტყვა ჭრის ჩვენს საუფლოში,

შურს, აბააფსი, სიტყვით იძიებ! —
და ალაბაშა გაუწოდა პირმოციმიციმე,
მერე თვალები მიმოატარა,
— შენა, შარაჰმათ? — უთხრა შუათანას,
ქელეხს და ქორწილს შენ არ აკლდები
და საფიხვნოში გავალია დიდნი საქმენი,
ლამაზი ხარ და
ჩემი ხმალი უფრო დაგხატავს,
როდესაც ქალებს მიაცილებ შინ თამაანთა,
სილამაზითაც შეგიძლია შურისძიება,
შენ ხმალმაც უნდა დაგამშვენოს აუცილებლად.
— უაა, უმცროსო ძმაო უამარ! —
მარტო სახელის ხსენებამაც ხმა დაუამა, —
მხოლოდ შენ ერთს გაქვს ჩემი თვალები,
სისხლის აღებაც შენ გვეალება.
სამ დღეს დაგიცდი,
მერე მოვკვდები,
შენ გიყურებენ ახლა მოყვრები.
ჩემი ხელით მაქვს თოფი დატენილი,
შიგ ტყვია გდია. მეხის ნატეხივით,
და გამახარებ, უკეთუ
იმით შეუნგრევ მკერდს იმ უკეთურს.
თქვა უამარმა:
აგრბა ვინ არის?!
ხმელა ყინული ვჭამო მყინვარის,
თუ არ ვანანო!
აილო თოფი და გზას გაუყვა,
გამოაფხიზლა შუა გზაზე რაღაც ხმაურმა —

ქალი მოთქვამდა

ქოხის ფანჯრიდან:

— როგორ გაგწირესო, დანაყეი აჯირიფა!

ჰკითხა უამარმა: რატომ დასტირიო?

ქალმა — მომკვდარა ჩემი გაზრდილიო!

— ძმა ვარო, — უთხრა უამარმა, —

მტერი უნდა მოვკლა, დანაყეის,

ან მოვკლავ ან მეც გადავყვები.

ამასობაში მოვიდა მანჩაც —

ამ ქალის ვაჟი,

სტუმარს მოუსმინა და შიში რამ ჩაუდგა თვალში.

— თუ წახვალ, — უთხრა, — შენც იგივე მოგელის მაშინ.

შორს დაიჭირა უამარმა,

ხელი დაავლო რაჯიბას და გავარდა კარში,

თან გაჰყვა მანჩაც, მანაც მკერდში ჩაიღო კაჟი.

ყანაში მოჰკრეს თვალი ყიამათს,

ცეცხლისპირ იჯდა და წაეღო ფიქრს ერთიანად,

მიეპარნენ და ჩაიჩოქეს სამტროდ მოსულთა,

უამარის გულს სისხლი მოსწყურდა,

ფეხქვეშ გადატყდა უცებ ტოტი რამ,

შეკრთა ყიამათ და იარაღს წაეპოტინა.

მაგრამ გავარდა თოფი უეცრად,

ზედ ჭიპის თავზე გაჩერდა ტყვია,

რეტი დაესხა ყიამათს და მუხლი მოეჭრა.

ჩოხის მასრაში უამარმა სულ ერთი მისხი

ჩაასხა აგრბა ყიამათის ცოდვილი სისხლი.

— დღეს მე ვარ შენი შემმუსვრელი!

უთხრა მომაკვდავს, —

მე, დანაყეის ძმამ და ქომაგმა,
მისივე ტყვიით მოგიღე ბოლო!
უკან გამობრუნდა მანჩა და უამარი.
ხალხი შეიყარა უამრავი.
თქვეს: აჯირიფას თოფის ხმა იყოო,
სისხლი მომაკვდავმა როგორ აიღოო?!
აფრინეს მდევარიც, მისდიეს კვალდაკვალ
და ველარ გაბედეს გადასვლა გადაღმა,
სამი ღლე ჰქონდა ვადად უამარს,
მაგრამ მეორე ღლესვე დაბრუნდა.
— მოხვედი? — ჰკითხა დანაყეიმ სულგანაბულმა,
— მშვიდობით მოველ, — უთხრა ძმამ და
მასრა მიართვა,
ღონე მოეცა დანაყეის და აწრიალდა,
ტახტზეც წამოჯდა:
— მტრის სისხლია, ზუსტად მისია,
მადლობთ, უამარ, დასტურ ჩემი თოფი გისვრია,
საფლაოში ჯავრი აღარ ჩამყვება,
მშვიდობით, ძმებო!
კუბოს კარამდის
სულ ასე ერთად გველოთ მარადის! —
და აჯირიფა დანაყეიმ თავისი ხელით
შეიხსნა ჩოხა და მიიცივალა.

ფშკიაჟ-იფა მანჩას-გმირი და ბაალოუ-ფჰა მადინა

ფშკიაჟ-იფა მანჩას მართლაც
უძლეველი სული ჰქონდა,
მისი მარდი ფეხებისთვის
გზა ყოველი იყო ცოტა,
გალმაც ბევრი აფასებდა
მოყვარე თუ მტერი — ჰოდა,
აუგს აბა ვინ ჰკადრებდა,
სიტყვას მრუდედ ვინ ეტყოდა?!
დალიც კი ვერ დაემჩნია
მის სახეზე თურმე ასაკს,
პირუთვნელი კაცი იყო,
არ გასტეხდა სიტყვას არსად,
ხოლო გმირზე ავს თუ ვინმე
გაივლებდა გულში ფარსაგ,
ცოცხალს როგორ გაუშვებდა
ლაჩარსაც და მზვობარსაც!
ნათესავი ბევრი ჰყავდა,
მოყვარე კი უფრო მეტი,
საბედლო კი ვერსად ნახეს,
არვინ იყო მანჩას ბედი,
გადიოდა ჟამი, თითქოს
გამწყდარიყო საქალეთი,

ბაალოუ-ფჰა მადინა
უტურფესი გახლდათ ქალი,

ვისაც მანჩამ თვალი ჰკიდა,
თვალს ვისითაც ასვა წყალი —
მზემ — მადინამ წაბალიდან
დასწვა მანჩა, ტინი-სალი,
იხილა და მოეწონა
ვაჟსაც ბედი-დედოფალი,
თქვა: — მივალ და დავნიშნავო
და წლის ნაქერალი რაში
მან ეზგეგის უნაგირით
უმალ დაამშვენა მაშინ,
ოქროს ზარნიშიან ქამარს
ხატავს ლუაკიის ყამა,
ხოლო შავ ჩოხაზე კრთება
თეთრი ყაბალახი ხამად.
ვაჟკაცს ხმალი რომ უხდება,
წელზე შემოირტყავს ამად,
შემოახტა წამში რაშს და
— აწ, იფრინე, ცხენო! — თქვა მან,
რაში უცებ მოსწყდა ადგილს,
უცებ გადაეგლო სამანს.

შვიდი ძმის და გახლდათ ტურფა
ბაალოუ-ფჰა მადინა,
კოშკი შვიდსართულიანი
იყო მისი მშვიდი ბინა,
სადილად თუ ვახშმად თურმე

სულ ძვლის ტვინი ეწყო წინა,
გარეთ ცივი მიწა აწყენს,
ტყავზე თბილად იჯდა შინა,
ავი სიტყვა არ სმენია —
გაბედავდა ანუ ვინა,
მზე არ ჩანს და არ ჩანს მთვარეც —
თვითონ კრთის და თვითონ ბრწყინავს.
მასზე ტურფა ლეჩაქიანს
მონახავდა კაცი ძნელად,
ხოლო ყაბალახიანი
მას ეტრფოდა ვაჟი ყველა,
მოყვარე თუ შორებელი
მისი ეზოს ბალახს თელავს,
ზიხების და აბაზების
გულიც მხოლოდ მისთვის ღელავს
და მეომარ აჰქიფსებსაც
მგონი მხოლოდ მისთვის სცხელათ —
აუვლიან-ჩაუვლიან,
მისგან მოელიან შეელას.
მაგრამ ყოველ ვაჟკაცს ქალი
მალლით გადმოხედავს ცერად,
კაცზე იტყვის: „რალაც მოდის“
ისე, თითქოს არც კი სჯერა.

ერთხელ ქალი დერეფანში
სარკმელთან რომ იჯდა ჰვრეტად.

უცებ შორით თვალი მოჰკრა
გზაზე მტრედისოდენ მხედარს,
ლალად იჭდა მზეკაბუკი
მოგოგმანე თეთრონს ზედან,
ანათებდა მისი სახე
მალალ მზეზე უფრო მეტად,
უნაგირს და სადავეებს
ბლუჯა ნაპერწყალი სთრევედა,
თრთოდა ფლოქვთა თქარუნისგან.
დაბლა მიწა, მალლა კლდე და-
მათრახს როცა დაიქნევედა,
ვითარ მეხთა იყო ჯგლეთა-
ბაალოუ-ფჰა მადინა
ლამის სიტყვად დაიღვარა,
ძმებს მაშინვე მიუბრუნდა:
„უნან, უნან, ნანიკარა,
ჩვენსკენ მოჰქრის ცხენოსანი,
უკან მტვერი მოსდევს ქარად,
თეთრ ახალუხს შუქი მოსავეს,
წულებს მზის ნათელი ფარავეს,
მოსირმული ყაბალახი,
ელავს თეთრი თოვლის დარად,
წამოდექით შვიდოენი
სტუმარს მიეგებეთ ჩქარა“:
მაგრამ გული ვერ მოუთმენს,
კიბეს დაუყვება თავად
და ეზოში ჯერ გული და
სხეული კი მერე გავა.

შეირხევა ალვის ტანი,
დაირწევა თქო-გავა,
ცხენს აღვირზე ხელს უტაცებს,
შხედარს შველის — უკაცრავად!
შალლა ციმციმ წინ მიუძღვის,
უკვე ჰვრეტენ კოშკის თავანს,
სტუმარს მოსვენება უნდა,
ვაჰ, თუ დაიღალა — უაუა!
დატრიალდა ქალიშვილი,
შვიდგზის მიუბრუნდა სადილს,
შვიდი თავი კერძი შვიდჯერ
აღმძვრელია შვიდი მადის,
შვიდი დღე და შვიდი ღამე
ცამდის ხმა ნადიმის ადის.
ბოლოს როცა ერთმანეთი
შართლაც მოეწონათ იმათ,
ქალმა ჩონგურს ხელი სტაცა,
მაშინ დაიკვნესა სიმმა,
ხმა გულიდან ამოვიდა —
წამოვიდა სახლში წვიმა,
რა ტკბილია ქალის გული,
თვალეები კი რა ციმციმა:
„ვისაც დღემდი მე ველოდი
და ვეტრფოდი ასე ვისაც,
უკვე ნახა ჩემმა თვალმა,
გულს ნიშანი უკვე მისცა,
შალალია, არა შვეტი,
დამატყვევა ტანმა მისმა,

შავგვრემანი, არა კუპრი,
პირწითური, არ ყირმიზა,
ნეტა მისი ჩოხა ვიყო,
ამილოს და ზედ მომისხას,
ანდა ახალუხი — ტანზე
მივეტმასნო მისხალ-მისხალ,
ყაბალახი მაინც ვიყო,
ჩახვეული ყელს და კისერს,
წელზე ოქროს ქამრად ვერტყა,
ასე რომ ელვარებს მზისებრ,
მასთან ვიყო განუყრელად,
როგორც ლანდი მისი — ისე!“
მანჩამ სიტყვა ჩამოართვა:
„მრავალ სიტყვას მე არ გკადრებ,
გენაცვალე, მშვენიერო,
მოლიცლიცე თაფლის სანთლებრ,
მხოლოდ ჩემი უნდა გახდე,
თუა სამართალი სადმე,
აწ, მიწაზე რომ გიხილო,
უმაღ წაგაბრძანებ ცად მე,
ბნელეთიდან ამოგიყვან
თუ რომ სააქაო დათმე.
ცივ ნიავს არ მოგაკარებ;
არ მოგაკლებ ნუგბარ ლუკმას,
ფაცხა უნდა გამინათო,
ვითარ საესე მთვარის შუქმა,
დაიხსომე ჩემი სიტყვა,
არ ითქმება იგი უქმად,

აწ, ნახვამდის, ჩვენი ბოლო
უკეთური ღმერთმა ნუ ქნას!“
აჰა, ქალი დაინიშნა,
ბედს ეწია ფშვიაქ-იფა,
ცხენს მოახტა მხიარული
და ნიავექარს შეაჯიბრა,
ეზოს მოლზე გააქენა,
ანუ ყველა მოიხიბლა,
გააქროლა მერე გზისკენ,
მტვერი გადაიკრა ლიბრად.
შინ შეიღი ძმა დასხდა ბჭობად,
დიდი სჯა-ბაასი მიდის,
მოყვრებსა და ნათესავებს
გამოუხმეს კიდის კიდით,
სოფელს ამცნეს გათხოვება
ლამაზი დის მათ ძმის შვიდის,
უსათუოდ მალე უნდა
ქნან ქორწილი დიდზე დიდი.

დრო მოიწია ქორწილის,
პატარძლად მორთეს მადინა
და უსასრულო სუფრაზე
ზღვა ხალხი დასხდა ნადიმად.
სისხამ დილით კი, როცა მზემ
დღე აკურთხა და აღიდა,
მაყრები შესხდნენ ცხენებზე

ითქვა სიმღერა ადვილად,
ნამზითვი ოქრო და ვერცხლი
ირგვლივ აფრქვევდა ათინათს.
ქორწილი ახლა მანჩამ ქნა,
ჯერ მარცხი რომ არ ეგემნა,
დაიპატიუა მიღეთი,
ცამაც გაიგოს ეგება,
როგორ გაუძლოს ამ სუფრას,
გინდა ყრმამ, გინდა ბებერმა —
შემწვართ რომ იზნიქება,
სასმელით რომ იღებება!
შავი აღბაჟის ნაყური,
აცხაჟის ღვინო წითელი,
აბისთაჟის კი ძელგია,
ვით ყველა შარშანწინდელი,
აკაჰიჰი ხო ენას პწკენს,
ნაპერწკალი აქვს იმდენი,
სნეულიც განიკურნება
მარტოდენ ტუჩზე მიღებით.
სტუმრებს ყანწები უჭირავთ,
ჰიქას რომელი იკადრებს,
ზიხები იქით დამსხდარან,
ქალი რომ აფრქვევს სინათლეს,
აჰჰიფსივით კი სიმღერას
შაფსულიც ვერ დაიქადნებს,
მხოლოდ ბანს ეტყვის შორიდან,
თუკი მიუშვეს იქამდე.
ახიმააზე უკრავენ

და ცეკვავენ და მღერიან,
ზოგი მაღინას უგალობს —
ვიტყვიო, რაც სათქმელია:
„პატარძალს თეძო ფართე აქვს,
და ძალზე წვრილი წელი აქვს,
პირის კანი კი ეგვიპტის
ქაღალდზე უფრო თხელია,
მსხვილი ნაწნავი თმა არის,
თუ ცხენის დასაბმელია?
უბე თეთრია თოვლივით,
შიგ ორი ჭყინტი ყველია,
სწრაფია მისი ნაბიჯი,
მიხვრა-მოხვრა კი ნელია,
სკვინჩას გაფრენილს დაჰქარგავს,
ისეთი ოქროს ხელი აქვს,
მის ნემსისწვერზე ელვა კრთის,
თქმა ყველაფრისა ძნელია —
თუ მას სტოვებენ — სტირიან,
მღერიან, თუკი ელიან“.
წრე შეიკრა და ქალ-ვაჟი
უმალვე აპყვა შარათინს
და თოფის ხმაში ირევა
ხმა უარაიდა — უარადის,
სანამ პატარძლის საქვრეტად
რიგში დგებთან, მანამდის
პირის სანახავს იხდიან —
ვინ ჯიბით და ვინ კალათით.
ზუსტად მეშვიდე დღე იყო,

ხალხმა რომ სუფრა აშალა,
მთვრალი მაყარი ბარბაცით
დაედო სოფლის გზა-შარას,
მხოლოდ მასპინძლის სახლობა
შეკრიბა მწუხრზე ვახშამმა.
ორი დღე-ღამე გავიდა
და მანჩა ხედავს მოუარავს:
— მეფე თავისთან გიხმობსო,
ჩანს ღუშმანს ომი მოუწდა,
აჩქარდა გმირი — დიდ საქმეს.
მიხედვა უნდა დროულად,
ცხენს მოახტა და ჩაყლაპა
ბინდ-ბუნდმა სალამოურმა.

მეორე დღეს მანჩა გმირი
დაუბრუნდა თავის სახლ-კარს,
მიმორბიან შიკრიკები
სოფელ-სოფელ, აღმა-დაღმა,
ომი რომ დაიწყო, უკვე
იცის თითქმის მთელმა ხალხმა:
— აფსთირს ჩვენი დაპყრობა სურს,
მტვერი გადაეწმინდოთ ფარ-ხმაღს,
გურაპაზე შევიკრიბოთ,
მანჩა წაგვიძღვება წალმა.
აქეთ დედის გული მოთქვამს,
იქით პატარძალი კვნესის,
ქაბუქს ბლუჯა ცეცხლი სცვივა —

მკერდში ჩაუდვია კვესი,
 ზანდაზმული თავს იკავებს,
 ასეთია ძველის წესი,
 ტყვიასა და წამალს რწყავენ,
 უმატება ვაზნას გესლიც,
 მზე ჩადის და კოდორიდან
 ქარის ყრუ გუგუნი ესმით.
 პირქუში და დაღვრემილი
 ჩუმად რომ მიადგა ფაცხას,
 შანჩა იყო, მეუღლესთან
 შევიდა და ხმა არ დაძრა.
 — რა გაწუხებს? — ჰკითხა ქალმა,
 — არაფერი, — უთხრა კაცმა,
 მაგრამ ქალი არ მოეშვა,
 გულმა რალაც უგრძნო საწყალს,
 გმირმაც დარდი ვერ დამალა,
 სოფლის მუხთალ ბედზე გაწყრა:
 — მე თუ არა, სხვა ხო გეტყვის,
 ომი ატყდა დიდი, — თქვა მან, —
 ჰოდა, ომში მეც მივდივარ,
 ვით სხვა ბევრიც მიდის, — თქვა მან, —
 გზა შორია, დამაღონა
 ფიქრმა, ჰაი გიდი, — თქვა მან. —
 ომის კი არ მეშინია,
 მე მაქვს შენი რიდი, — თქვა მან. —
 გმირის სახელს იმ შავ სიკვდილს
 დასტურ ვერ მივყიდი, — თქვა მან. —
 ჯარს მე ვუძღვი, მტერმა რომ არ

დაგაკაროს თითი, — თქვა მან. —
მაგრამ, ვიცი, განსაცდელი
მაინც დიდი გელის, — თქვა მან. —
შეიღი ძმის და იყავ, ძმები
გატარებდნენ ხელით, — თქვა მან. —
სულ ძვლის ტვინით გაპურებდნენ,
ტყავი გეგო სქელი, — თქვა მან. —
თვალი ცრემლით არ დაგწვია,
მე ვარ შენი მკვლელი, — თქვა მან. —
კარგი ჩემთან არ გინახავს,
ვაი, ვერც მე გშველი, — თქვა მან.
ქალმა ველარ მოითმინა:
— ჰაიტ, აბააფსი, რა თქვი?!
დრო ვაუკაცებს ახლა გიდგათ,
წინ ნაბიჯი ახლა წადგი,
შენს სამშობლოს ახლა უჭირს,
ნუ დაუთმობ სხვას შენს ადგილს,
თავს ვიცი რომ არ შეირცხვენ,
არ შეგაკრთობს ომის ზათქი.
უნაგირი ლამაზი გაქვს,
ცხენი უტურფესი, — თქვა მან. —
ტყვია-წამალს შენ მიხედე,
მე მომეცი ნემსი, — თქვა მან. —
შენ გიყურებს მთელი ხალხი,
გულის ფეთქვა მესმის, — თქვა მან. —
მხრებში უნდა ამოგიდგნენ,
ცხენს ამოჰკრან დეზი, — თქვა მან. —
ფშკიაჰ-იფა, მგლის მუხლი გაქვს,

გული უმაგრესი, — თქვა მან. —
წაუძეხი ოქროს ბიჭებს,
სწორი იცი გეზი, — თქვა მან. —
შენთან ერთად დაიბადა
ვაქცაობის წესი, — თქვა მან. —
შინ კეთილად დამიბრუნდი,
შენ ხარ ჩემი მწყემსი, — თქვა მან.
დატრიალდა მაშინ ქალი,
განამზადა თითო ხელი:
შალისა და აბრეშუმის
დასირმული ტანსაცმელი,
არ დააკლო საგზლად მკადი,
ქათამი თუ ჭყინტი ყველი,
სისხამ როცა ადგა მანჩა,
იქნებოდა დილაბნელი,
ქაბუკები გაიყოლა,
მოიღერა ჯიხვის ყელი.
მათრახი რო დაიქნია,
ხეებს შეეცვალათ ფერი,
ომში მიდის ფშკიაჭ-იფა,
აბა რომელია მტერი?!

გურაპაზე უკვე ხალხის
ზღვა ელოდა თურმე მანჩას,
ქუდზე კაცი მოსულიყო,
სახლში აღწათ არვინ დარჩა,

აქ მეფე დგას ამალითურთ,
მოქუფრული იქით სპა ჩანს,
ახსენებენ ძვირფას სახელს:
გმირი ფშკიაჟ-იფა მანჩა!
მოძმეს იგი გულს უმაგრებს,
ძალას ჰმატებს მხდალს და ლაჩარს,
მაგრამ დუშმანს ეს სახელი
გულს ესობა თურმე ხანჯლად.
წინ წარუდგა მეფეს გმირი,
სმენად გადაიქცა ჯარი,
სიტყვა თქვა და ბლუჯა-ბლუჯა
პირს დაცვივდა ნაპერწყალი:
— ვისი გულიც არ შედრკება,
დღეს მან გააშიშვლოს ხმალი,
წინ გმირული სახელია,
უკან რჩება სისხლის კვალი,
ჰაგუაში მტრის ხელშია,
ყელშიმც გადაუდის ძვალი,
შურისგების ჟამი დგება,
ვაი ჩვენი მტრების ბრალი,
ეშმას თესლი არის შიში,
ნართებმა შვეს გმირის გვარი,
მამაცსა და ლაჩარს შუა
მუდამ დიდი იყო ზღვარი,
ვინც გმირულად ომში კვდება,
დასტურ ვერ იქნება მკვდარი,
მხდალი დარჩეს, წინ, გმირებო,
ახლა გააშიშვლეთ ხმალი! —

შეზანზარდა ცა და მიწა,
წინ გავარდა უცებ ჯარი.

პაგუაშთან შეხედნენ დუშმანს,
მწკრივს მიება მწყობრად მწკრივი,
ათსთირს მუხლი მაგარი აქვს,
სულ წინ მოიწევს და კივის,
უკან იხევს ჯარი, ირგვლივ
ბოლი დგას და ცეცხლი ღვივის,
მიწას ისე ეკიდება,
თითქოს ბულულია თივის.
შუადღისას ფშკიაჭ-იფა
ლაშქრის წინა რიგში დადგა,
აუდუღდათ გმირებს სისხლი
და გაჩაღდა ომი რადგან,
დროშა გაშალა და მტერი
გადაფარა მისმა ლანდმა;
მტერს უყვილა და მჭექარე
ხმა შეერწყა მიწის დგანდგარს.
მიმინოსებრ ტრიალებს და
ლაშქარს ძუ მგელივით უვლის,
მყისვე იქ გაჩნდება, მტერი
სად ირევა როგორც მუმლი,
ულაყივით ჭიხვინებს და
დუშმანს მიღვენის და ბუბნის,
წინ მიიწევს, მასზე ზეცით

მადლი გარდნოსულა უფლის.
როგორც წამლის აფეთქება —
მკლავი მისი არის სწრაფი,
კაფვის დროა, ხმალიც უფრო
იზასრება სისხლის ქაფით,
ცეცხლს ისე ყრის მისი შავრა,
მიწას გადააძრობს ცხრა პირს,
სისხლის დიდი ტბორი დადგა,
კაცი ვერ უპოვის ნაპირს.
ცეცხლმა დანთქა არემარე,
ზღვარს რომ მიაღწია მანჩამ,
შვიდი ტყვია მოხვდა ფეხში
და შვიდივე ძვალში ჩარჩა,
სალი ფეხი არ ისვენებს,
შურისგების უინი ტანჯავს,
მაგრამ რა ჰქნას მარტო კაცმა,
ღმერთმაც თუ არ გაუმარჯვა
და ალამი იმას მისცა,
ვის მაგარი ჰქონდა მაჯა:
— სულ წინ გველოთ, უძლეველნო,
ალარ მოგეხედოთ უკან,
ერთმანეთი გაამხნევეთ,
ფშკიაჰ-იფას ფიქრი ნუ გაქვთ,
თუ რომ ერთად შეიკვრებით,
აფსთირს მაშინ გადაბუგავთ
და მთავარი სული ვიდრე
ძლეულ სხეულს დატოვებდა,
მანჩა ქარცეცხლს განარიდეს,

უპატრონეს პატრონებმა,
ბრძოლა შეწყდა — არ ელოდნენ,
ღუშმანიც თუ ადროვებდათ.

შინ კი ღამით პატარძალმა
ასეთი რამ ნახა სიზმრად:
ველზე ეგდო შებოჭილი,
დასტყდომოდა ცათა რისხვა,
მკერდს ყორანი უკორტნიდა,
გონს ჰკარგავდა ტკივილისგან,
ფშკიაჰ-იფას ეძახოდა,
თუ იხსნიდა მხოლოდ ისღა,
მაგრამ მანჩა არსად სჩანდა,
ხმაც კი არ ისმოდა მისგან,
მაშინ ქალმა გულისწორთან
თვითონ გადაწყვიტა მისვლა,
წამოდგა და... ბორკილები
სულ დაიმსხვრა მისხალ-მისხალ.
გაელვიძა ამ დროს საწყალს,
ძლივს წამოჭდა ტახტზე ხენეშით,
მიწისფერი დასდებოდა,
გული მობჭენოდა ყელში,
უბედურმა ღამე თეთრად
გაატარა ასეთ ღლეში,
დედამთილთან მიირბინა,
ცამ რომ ფერი იკრა მრეში,

მობუცს გულმა რალაც უგრძნო,
უტყუარი ჰქონდა გეში:
— ნან, ნურაფრის გეშინია,
რას დააკლებს მანჩას მტერი! —
რძალს რომ ასე ამშვიდებდა,
აყაყანდა გარეთ ერი,
ხმა მოისმა — უა, მანჩა! —
ცივი იყო, შიშის მგვრელი,
მობუცს წელი ახლა მოსწყდა,
ახლა დაეკარგა ფერი.
— ნან, რა გნებავთ? — როგორც იქნა,
დედა გამოვიდა გარეთ,
დალაი თქვეს მოსულებმა,
ცრემლი დაიღვარა მწარე:
— უა, მანჩა ფშკიაჰ-იფა,
მკერდით რო იცავდა კარებს,
ჰაგუაშზე მტერს რომ მარტომ
დაუბნელა მზე და მთვარე,
ვისაც შვიდი ტყვია მოხვდა,
ერთით ვერ გატეხდნენ ბარე,
აღესრულა მიმწუხრისას,
ღმერთო, ყველა დაგვიფარე!
— უაა, ნან, ნან, რა მესმის! —
ცივად შეიცხადა დედამ, —
ქალი ვარ და ვერ ვიკადრებ,
მაგრამ დედა ვარ და ვბედავ,
როგორ მოკვდა ჩემი შვილი,
ტყვია სად მოარტყეს ნეტავ,

ზურგში ხომ არ მოხვედრია,
მაშინ ზედაც არ შეეხედავ,
ვერ ვიტყვებ, ვერც ტოლებთან
ვერ ვახსენებ ამის მეტად,
მამას გვერდით ვერ მიუწევინ
შერცხვენილი შვილის ცხედარს.
დაამწვიდეს გმირის დედა,
სასურველი უთხრეს სიტყვა:
— მაშინ მოხვდა მანჩას ტყვია,
მტერთან პირისპირ რომ იდგა,
თავი დასდო მამულისთვის,
ვითარ მეომარმა დიდმა,
გმირი მუდამ ასე კვდება,
არ სჭირდება ამას კითხვა!
— თუ გმირულად დაიღუპა,
თავიდანვე რად არ მარქვით, —
შეიცხადა დედამ. — ჩემს შვილს
გადუხდია სოფლის ხარკი,
მკვდრად ვინ ჩათვლის, მოკვდა, მაგრამ
იხსნა სამშობლო და ხალხი.
შავ ნაბადში გამოხვიეს
მეგობრებმა მანჩას გვამი,
სიმღერა თქვეს საკადრისი,
ქვაც კი აატირეს ლამის,
ეზოს ბოლოს დაასვენეს,
ვითარ სამი იყო ჟამი,
კორდს ბუბნიდა მისი ცხენი,
უბრწყინავდა თვალზე ნამი,

გამოვიდა მისი ცოლი,
უხმოდ ვითარ ლანდი ღამის,
გულისპირი შეხსნა ცხედარს —
ნატყვიარი ჩანდა სამი,
დაცხრილული ჰქონდა ფეხიც —
გული დაიმშვიდა ამით;
მერე სახლში დაასვენეს,
ჩამობნელდა ზეცა წაპით,
იტირეს და ივიშვიშეს,
გულით ამოიღეს შხამი,
ერთად მოხსნა დიდ-პატარამ
ნაღველსა და ცრემლს ლაგამი.
და საღამოს იქ დამარხეს,
სად საფლავი იყო მამის..

შინ დაბრუნდა პატარძალი,
ცივა ფაცხაში და ბნელა,
დატრიალდა, კერიამი
ატკრციალდა წითლად თხმელა.
უცებ საგზლად შეახვია
ხელსახოცში მჭადი ხმელა,
მანჩას ჩოხა-ახალუხში
გამოეწყო მერე ხელად,
არ დაიკლო წულა-მესტი,
პაიჭი თუ წინდა ჰკრელა,
წელზე ხმალი შემოირტყა.

მისგან მოელოდა შეელას,
მერე თოფი გადმოიღო,
სიკვდილს აუვარდა ხველა,
მერე შავრა ცხენზე შეჯდა,
გზაზე გაიყვანა ნელა,
მერე ისე გააქენა,
ქარი ამოვარდა ყველა,
მერე ცხენი სახლს მიაგდო,
ღობე კედელს მიათელა.
ცეცხლთან იჯდა დედამთილი,
მოსწოლოდა გულზე დარდი,
ხმაურს ყური მოჰკრა, ადგა,
ქერში აფათურდა ლანდი,
აივანზე გამოვიდა,
გადუქანდა გული ყანდი,
რძალი იცნო, — ნან! — შეჰკიეღა,
ყველაფერი გახდა ცხადი. —
ჩემი მზე ხო ჩაესვენა,
აგერ ახლა მთვარეც ჩადის.
ქალმა: რალა უნდა მოხდეს,
რისი გეშინიაო, ნან,
მანჩას ძმობა შემოვფიციე,
აწ მისი და მქვიაო, ნან,
სისხლი მიხმობს, მანჩას სისხლი
მტერზე არამიაო, ნან,
მარტოს გტოვებ, მაპატიე,
თუ ჩემი ბრალიაო, ნან,
მათრახი რო დაიქნია

მტერმა გაიგონა გაღმა,
შობარუნა ცხენი, გაჰქრა,
ყეფა დაადევნა ძალღმა.

•••

ჰაგუაშის ხეობაში
უამრავი ხმალი კრთება,
მტერს აწყდება იქით რაზმი,
აქეთ უკან იხვეს წყება,
იკაფება ტანი ხმლით და
ტყვიით იხვრიტება კეფა,
ხალხი ყრია აჩეხილი, —
სიკვდილს გაუშლია სეფა,
მტერს რამდენი ეწირება,
ობლად რაოდენი რჩება,
ატირდება ბევრი დედა,
უფრო მეტი დაქვრივდება.

•••

ბრძოლა მაშინ გაათკეცდა,
ცაზე მზე რო გადიწვერა,
სამუშაო მოემატა
ჟამრიგეს და წერა-მწერალს,
ვერ გატეხა აფხაზი და
აფსთირს მოერია წყენა,
აზვინ არ თმობს, შეუტიეს,
მზემ გახედა ღუშმანს ცერად,

ერთზე ასი კაცი მოდის;
მაგრამ იმ ერთს ღმერთის სჯერა,
ახლა უნდა გაიმარჯვოს,
ახლა წყდება ბედის წერა.
სწორედ ამ დროს აფხაზებმა
ვილაც მხედარს მოჰკრეს თვალი,
გზაზე ისე გაკრულიყო
როგორც დედა-არჩვი მფრთხალი,
ხელში ხმალი ჩაებლუჯა —
მობრიალე ელვის რკალი,
ხოლო ცხენის თქარათქურზე
ქუხდა ზეცის თალი მრგვალი,
შეგრიალდა მტრების გულში —
ვაი, ახლა მათი ბრალის
მთელი რაზმი გადაქელა,
მიასრისა როგორც მკალი,
მთები შესძრა კივილის ხმამ.
გაიყინა ხევში წყალი,
მტერი აირია, დაფრთხა,
დაბანცალდა როგორც მთვრალი,
გაიხარეს აფხაზებმა:
— ქნაო ღმერთმა სამართალი,
ღუშმანს თვალი გაუმაგრეს
და მოიცეს მკლავში ძალი,
ჰაგუაშის ხეობაში
გადაწყვიტეს ომის ბედი,
გაიმარჯვეს აფხაზებმა,
მოუგრიხეს აფსთირს ქედი;

ტყვედ მრავალი წამოასხეს,
ხევში ჩარჩა უფრო მეტი,
გამოსწიეს შინისაკენ,
მოინატრეს სითბო დედის.
მაშინ უცხო ცხენოსანი
მოიკითხა მეფემ თავად,
იმ უბადლო გმირთაგმირის
უნახავად როგორ წავა?!
ფშკიაჭ-იფას ჰგავდა თითქოს,
მტერს დაატყდა როცა ლავად,
გაამხნევებს, უწყალობებს
უხვად ოქრო-ვერცხლს თუ ჭავარს,
სასახლეშიც უმასპინძლებს,
მადლს მიაგებს დია მრავალს.
მხედარმა რომ დაინახა
მომავალი მეფე მისკენ,
შავრას თავი დაუჭირა,
ძირს მიწაზე გაჩნდა მყისვე,
მუზარადი მოიხადა,
თმები მოერკალა კისერს,
თეთრ-ყირმიზა ქალის სახე
უცებ გაცისკროვნდა მზისებრ,
ფშკიაჭ-იფას ცოლი იყო,
გადურბინათ სხივმა პირზე,
გზა დაუთმეს, თავი მდაბლად
დაუკრეს და თაყვანი სცეს.

ქმრის დაბრუნება

წესისამებრ ქმარს აფხაზეთში ხალხის უჩუმრად დასტირიან

ვაი, მე საწყალს,
ამ უბედურ დღესაც მოვესწარ,
ვაი, აწ ჩემსა ყოველ წუთს და დღესამც ყოველსა!
ერთი სოფელი შეიღებე გვყავს — საით გაიბნენ,
ო, რა იოლად შეელიენ ჩვენს ჰერს, ვაიმე!
ვინ შემიბრალებს მე უბედურს — ასეთ უამურ,
ასეთ მწარე დღეს რად აღამებ ჩემთვის, უაუ!
მაგრამ არ მოგცა მეტი ხანი შენმა გამჩენმა,
ვიცი, რომ გული არ მოგყვება და უკან გრჩება!
მე ვუბატრონებ ჩვენს ეზო-კარს, მე ვუდარაჯებ,
არ დაეტყობა უშენობა სახლში არაფერს,
უბედური და საცოდავი შენა ხარ, უაუ!
ჩვენ აქ რა გვიჭირს, შენ რა ბნელეთს შეხვალ, უაუ!
ჭიშკარს მოადგნენ და და-ძმები შენი, უაუ!
ცრემლი დისშვილს და ძმისშვილებსაც შვენით, უაუ!
ბადიშები და სიძე-რძალიც მოდგა, უაუ!
ყველას უყვარდი, დიდ-პატარა მოთქვამს, უაუ!
შვილების ჯაფრი ნუ ჩაგყვება საფლავს, უაუ!
უაუ, ჩემს დღეს, რალაც შიში მზაფრავს, უაუ!

თ ა უ ა პ ა

(წისქვილის სიმღერა)

უა, ჩემო თაუაპა,
რა ლამაზად ჰყვები ზღაპარს,
ერთი საქმე გიყვარს მხოლოდ,
სხვა რამ არც კი იცი, ალბათ.
თაუაპა, თაუაპა,
ოქროს მარცვალს ჯამით ყლაპავ,
ჩვენ კი მერე, როგორც წესი
ვარცლითა და გობით ვხაპავთ.
და რა სწრაფად, და რა სწრაფად,
გვიცლი საფქვეავს, თაუაპა.

ი ა ვ ნ ა ნ ა

შიშ ნაანი, უა ნანი,
ხუხუ ნანი, უა ნანი,
არ იტირო, ოქრო-ბიჭვი,
დედა სახლში თუ არ არი,
მამა თოხნის თვალს ნუ აქყეცტ,
ახლა ხტუნვის დრო არ არი.
სუსუ ნანი, უა ნანი,
შიშ-ნაანი, უა ნანი,
ყრმას ტყესავით ძინავს, ის ხომ
ტყის შვილია, სხვა რა არი.

ოქროსფერი მამალია,
სხივი ცვივა უამრავი,
შიშ ნაანი, უა ნანი,
ხუხუ ნანი, უა ნანი.

- დედავ, მალე ოჩამჩირეს წამიყვანენ-მეთქი, დედი,
— ვაი ჩემს თავს, სხვა ვინ მრჩება, სხვა ვინა მყავს მე შენს
მეტი?
— მოყვრები და მეგობრები ღმერთმა ბევრი მომცა ბედად.
— მოყვრებმა და მეგობრებმა ვერ უშველონ ბედკრულ დედას.
— დედავ, შენ ხომ უნდა დაგრჩეს ჩემი გზა და ეზო, დედი?
— ვაი ჩემს თავს, გზა რად მინდა, შენ თუ ფეხი ზედ ვერ
შედგი.
— დედი, ორი ამხანაგი მომიკლეს და ორიც დაჭრეს.
— ცეცხლს რომ მიჭრობ, როგორ გინდა გაუსწორო თვალი
გამჩენს?
— მეც იმათ გზას მალე უნდა გამიყენონ, ალბათ, დედი,
— გულს ნუ მიკლავ, უკვე მარტო ვზი ზნელში და უფალს
ვევდრი.
— დედაჩემო, ჩემს ტანსაცმელს მოგიტანენ უკან მალე.
— ო, სათბეი, ამხელა გზას შენ უჩემოდ როგორ გალევ?
— დედაჩემო, ხალხისათვის თავი უხდა დავდო, დედი.
— შვილო, ხალხმა შეინახოს შენი სისხლის ყველა წვეთი,
— დიდება და სახელი ხომ, სახელი ხომ მრჩება, დედი!
— სად აუგებს წესს, სათბეი, შენ უბედურ დედას ღმერთი?

ჰალ-ვაჟის სიმღერა

ქ ა ლ ი:

ეზო რომ დარჩა საწყალ მამაშენს, დადა,
გარს შემოავლე თხრილი სამანზე, დადა,
'ლობით მორაჭგვე, ქარვასლა ჩადგი, დადა
და ბაღჩა-ბაღით გაალამაზე, დადა.

შიგ კამეჩების ჯოგი შელალე, დადა,
ვერ მოვიდოდა ბევრიც შენამდე, დადა,
ძირს მოცვიოდნენ მწიფე ვაშლები, დადა,
კამეჩები რომ მიწას ჩხვერავენ, დადა,

იპატიეებდი კარის მეზობლებს, დადა,
და მოკლდებოდნენ გზები ეზომდე, დადა,
ვაშლით ივსებდნენ ჭრელ-ჭრელ კალათებს, დადა,
შათი კისკისი სოფელს ესმოდა, დადა.

მე გიციქერ ჩემი სახლის სარკმლიდან, დადა,
შენი სითბო და ზრუნვა მაკლია, დადა,
მოხვალ და წითელ ვაშლებს მომართმევ, დადა,
შენი ხელით რომ თვითონ დაკრიფავ, დადა.

ვაშლი ენაზე უნდა დნებოდეს, დადა,
შენ კი სულს უნდა მეფიცებოდე, დადა.
ახლა თუ თავი არ მანაცვალე, დადა,
ჩემს თავს ვერასდროს ეღირსებოდე, დადა.

ეცადე, ძვირი არ მათქმევინო, დადა.

ვ ა ჟ ი:

შენ რომ გიყურებ, ზეცას მაღლობა, დადა,
სულში ნათელი რომ დამათოვა, დადა,
რა მამაღლებს და რა მიზარია, დადა,
თითქოს დამდგარა დიდი აღდგომა, დადა.

გზად თუ ვიდოდი, შენ თან დამდევედი, დადა,
თუ სიტყვას ვძრავდი, ჩემი სათქმელი, დადა,
შენ იყავ, მერე მითქვამს რამდენი, დადა!
სული ტკბილი გაქვს, სახე ნახატი, დადა,
მკერდი — ეგვიპტის თეთრი ქალაღდი, დადა,
თვალი — სტამბოლის შავი აქატი, დადა.

მიიგრიხები როგორც მათრახი, დადა,
თავით ფეხამდი შემკობილი ხარ, დადა.
ვით ვერცხლის ძეწკვი ათფა, ათმაგი, დადა.
მაგრამ მძიმეა შენი სურვილი, დადა.

ქ ა ლ ი:

თუ გემძიმება, შენთვის იყავი, დადა,
სახლს ნუ ამივსებ შენი სიმყრალით, დადა,
ქეციან ცხენზე დევხარ ობივით, დადა,
დამპალ ჩოხაში გამოწყობილი, დადა.

მე არ ვარ მისი თავშესაძახი, დადა,
ვინც ნაღულს წურავს ძველ ყაბალახით, დადა,
ფეხი არც ყურძნის ჟღერად გივარგა, დადა.
ერთი კბილი გაქვს, ისიც გირვანქა, დადა,
ულვაშთან წვერიც რად არ გეზრდება, დადა,
ჩვენთან შენ აღარ შემოგესვლება, დადა.

ვ ა ე ი:

აბა, მეც გეტყვი — აქეთ მოლაგდი, დადა,
მხრებზე სახე თუ თეთრი ფოლაქი გადგას?
გვერდმომტვრეული ძველი ხელნა ხარ, დადა,
მაგხელა ცხვირს ხომ ვერსად ვერ ნახავ დადა.

ხახვს ახრამუნებ, ერთს არ მოთოხნი, დადა,
მოთხრი, მოგყვება მთელი კორტოხი, დადა,
იჯრად არ გყოფნის გობი ლობიო, დადა,
წყალზე სხვას ჰგზავნი სოფლის გომბიო, დადა,
სულ მტვერში ზიხარ, დიდი ბოდიში, მაგრამ
გონჯი ფეხებით წეები ლოგინში, დადა.

რა ტანწვრილი ხარ, რა ტანწვრილი ხარ, დადა,
გემზე ბაგირად რად არ ჰკიდიხარ, დადა,
ლობებს ისე გადაეველები, დადა,
თითქოს მოგდევდნენ უკან მღვერები, დადა,

ხიამჭიჭიშვა, კარგად მენახე დადა.

შ ა რ ა თ ი ნ ი

ადლაგიყუამ ერთხელ სახლამდი,
ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!
ძლივს მოათრია თეთრი ნაბადი.
ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!
შინ მკბენარებმა ლამის დაჭამეს,
ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!
გარეთ — მევალემ სდია ბახჩამდე
ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!
ადლაგიყუა, შენი ქერქეტი,
ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!
მეუღლის ამბავს, მოდი, მე გეტყვი.
ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!
ცეცხლისპირ გდია ბებერ კატასთან,
ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!
თუ შემოუვლი, წვერს მიაპარსავ,
ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!
მის ფეხისგულზე ბუქნავს თაგუნა,
ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!
მუხლით წიწილა კრუხს მიაგუდა.
ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!
რომც მოეტრუსოს კაბა ბაყვებთან,
ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!
ვერ მოისაზრებს უკან დახევას.
ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!
ფუნას წაისვამს დამწვარ კოჭებთან,
ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!

ქვაბ ლომში ლუკმაც კი არ მორჩება.

ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!

ასეა, მარშან ადლაგიყუა,

ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!

რას იზამ, თუკი მართლა გიყვარს.

ჰა-ჰა-ჰა, ჰა-ჰა-აირა!

(სიმღერა პირველ ხმაზე)

ის გაღმა სოფლის ქალიშვილია.

გამოდმა სოფლის მხოლოდ რძალია,

მოყავთ და იქით სულ იცინიან,

მოდის აქეთ და სწუხან ძალიან.

(ბანი)

ტანზე აცმევენ ფეხზე დგომელას.

ქალს მოსუქება თუკი დაჭირდა,

ჰა, ცივი ღომი — თუ ელომება,

აგერ ბაჟე და აგერ აჭიკაც.

(ბანი)

მიყვარს ნაყოფი ბერწი ხისანი,

კარგია ღელე, წყალი მისხალი

რომ არ უნახავს, ქალიც ის არი,

თუ არ შვა ძენი — მზე და ცისკარი,

ძველი ფეხსაცმლით გადიან წაბლზე

და ხეს არხევენ, თუ თუთის არი.

(ბანი)

უ რ ი უ ლ ი

უოო, ლომა, უოო ბუსკა, აბა, ორთავ ერთად უა, ორივენი კარგები ხართ, მე და ჩემმა ღმერთმა, უა, ზორცი გემრიელი იცით, ტყავსაც არა უშავს, უა, კაცი ქვეყნად ვერ მონახავს თქვენზე გამძლე მუშას, უა, მაგრამ არვინ არ გაფასებთ, პატივს არსად გცემენ, უა, კონა ჩალას დაგიყრიან, გუბის წყალს გასმევენ, უა, ყურებით რომ მოგათრევენ უღელს დაგადგამენ, უა, აბეურებს მოგიჭერენ, ზორცსაც ამოგჭამენ, უა, მეხრე ქედზე დაგაჯდებათ, გადაგიჭერთ სახრეს, უა, უოო — უაუა, დილო — უა, რა ვუთხრა იმ მეხრეს, უა, დიდები ხართ, შველაცა და სარფაც დიდი იცით, უა, მიტომ უნდა წამოგყარონ დილაბნელზე ციმციმ, უა, ქვეყნის ტვირთსაც აგვიდებენ, დიდ ფულს მოელიან, უა, თქვენ რომ კაპიკს დაგახარჯავთ, აბა რომელია? უა, ყანაში რომ შეჯლიგინდით ერთხელ, სისხამ დილით, უა, პატრონს მაშინ აზღვევინეს ხუთი ფუთი ფქვილი, უა, უო-უარაიდა, უო-უარაიდა, აბა ორთავ ერთად, უა, ორივენი კარგები ხართ, მე და ჩემმა ღმერთმა, უა.

წ ა ბ ა ლ ე ლ ე ბ ი ს ქ ვ ა ბ ი

უაა, თურმე სამოთხეში სჯულის საძებრად ფეხით მივდივართ, ღმერთმა მოგვცეს კარგი გაძლება. სტამბოლის ველზე გველოდება ჩვენი სამოთხე, აქ არ ვარგივართ, იქ ეგების უფრო გამოვდგეთ.

თუ კვახის თესლი სადმე ველზე თიხით შეთითხნე,
იოლას გახვალ წელიწადი და თორმეტი თვე.
ქალაქში ნებად ისეირნე, ან ხვითოსავით
ჩადექ ტოლებში, ანდა მარცვლე კრიალოსანი.

იქ მუსულმანურ კერძს გაკმევთ, მეუბნებოდი,
დრო დამთავრდაო შენი ტანჯვის და უბედობის.

გახსოვს, წაბალში დღე ცისმარე, დაღამებამდის,
სჯულზე ამოა ლაპარაკით ყურს მიხვრეტავდი.
მაგრამ თურქეთის მიწა-წყალზე როცა აღმოვიჩნდიო,
მე უცბად სული შემეხუთა, ვით უდაბნოში.
შშია, მაქამე რაღაც-მეთქი, მუსულმანური
და მოგეც ფული, შავი დღისთვის გადანახული.
სახლში ფერმკრთალი შემოხვედი, როგორც მიტკალი,
ბატკნისააო, ღორის მსუქან ხორცზე მითხარი,
წაბალურ ქვაბში მაინც ჩავდე ღორის ბარკალი,
სხვა გზა არ იყო, არცრა გვექონდა კბილგასაკრავი.

თურქეთზე გადის სამოთხისკენ გზაი უცილოდ, —
ამბობდი, მაგრამ აწ ჯოჯოხეთს უნდა უცქირო,

ყანას გვერდით რომ ჩაუვლიდა ღორი წაბალში,
იმის მკადს და ღომს არც გაკმევდით იმ წელს მამა-შვილს,
კვახებს ოდნავ რომ შელახვოდათ გვერდი ანაზდად,
დაყვებოდი და ძირიანად ვთხრიდი გზადაგზა.

აქ კი, როდესაც ღორის ხორცის შოვნაც გაჭირდა და მტირალ ბავშვებს ტყავიც აღარ დარჩათ საჯიჯგნად, რიყის ქვით სავსე წაბალური ქვაბი საჩქაროდ შემოვდგი — კარგი კერძი-მეთქი უნდა გაჭამოთ, ნან, გემრიელი წვნიანია, — დაძინებამდის ჩემს მშიერ ბავშვებს დღენიადაც ასე ვკვებავდი. ბავშვებს შიოდათ, მე ჩემს ამბებს ვთხზავდი იოლად, ქვაბი კი დულდა, გარბოდა და გადადიოდა.

უაა, ყუდინათ, ან ჩიტის რძე როგორ მოგწყინდა, ან სად მოგყავდი ჯოჯოხეთში იმ სამოთხიდან?!

ესლამის თეთრი ძროხა

თოვლივით თეთრი ესლამის ძროხა,
უა, უა, ნანიკარა!
ერთს გაატანეს, მეორეს მოჰყავს,
უა, უა, ნანიკარა!
მწარედ იბღავლა თურმე საწყალმა,
უა, უა, ნანიკარა!
ერთმა დაკლა და სხვამ გაატყავა,
უა, უა, ნანიკარა!
მერე ვილაცამ აქნა ნაჭრებად,
უა, უა, ნანიკარა!
მეორემ ხელით ქვაბში ჩაჭედა,
უასარადა ნანიკარა!
სხვამ ამოიღო ხორცი იქედან,
უა, უა, ნანიკარა!

ვინც ამოიღო, მან არ იგემა;
უა, ამარჯა ნანიკარა!
ვინც არ იგემა, იმან ჭამა და
უა, უა, ნანიკარა!
ესლამის ძროხა წარსულს ჩაბარდა,
უასარადა ნანიკარა!

ზარმაცო ქალი

სადმე თუ მიდის, ცხვირ-პირს ისველებს,
ხოლო სახეზე და ყელ-კისერზე
ბინძურ პირსახოცს ისვამს ყასილად,
გავა და გავას ზანტად გაზიდავს.
სად არ გაივლის, ვის არ შეუვლის
და დაბრუნდება შინ დამშეული.
შემოდგამს ღომს და ოთახს ნახევრად
კულმოცვეთილი ცოცხით დახვეტავს.
ალარ დააცლის ღომს მოშუშებას,
მაგრამ ღომმაც თუ ვეღარ უშველა,
ძილს მიეცემა ტახტზე ნებისად
და თვალს გაახელს შელამებისას.
არც ეზოში და არც შინ არაფერს
არც მიხედავს და არც მიალაგებს —
ჭორი ხო იცის ზუთი ღუჟინი —
დგას და რატრატებს თუთიყუშივით,
პირში გატყუებს, თქმას არ დაგაცლის
და მთელი ღამე გადის ქაქანში.

სიმღერა ლუაღუა-ფჰა ნინასა და ახალგაზრდა ედრისზე

ბორცვზე დგას მისი პატარა
ლამაზი აკუასკია,
გარს ქვის კედელი არტყია,
ზედ საფირონი ასხია,
შვიდი ოთახი ამშვენებს,
თითოში შვიდი ნალია,
თანაც ისეთი რბილია,
ბატის ბუნდლლს მიუქარია,
ზედ ლუაღუა-ფჰა ნინა
დაწვება, გაგიხარია,
ატლასის ზეწარს გაიგებს,
ძალზე ფაქიზი კანი აქვს,
გადაბრუნდება, იტირებს,
ბედზე გაწყრება ძალიან —
გვერდი მეტკინა საწყალსო,
სულ გაჭირვების ბრალია!
თივთიკის წინდა ჩაუცვამს,
ფაჩუჩებს ძირი სქელი აქვს,
შიგ კიდევ გეჯა ჩაუდევს,
ზედ ბეწვი დაუფენია,
ნოხზე გაივლის — ფილა ქვა,
ან მიწა რა სათქმელია,
იტირებს — ფეხი მეტკინა,
ასე ცხოვრება ძნელია!
ედრის, შენ რაღა გაწვალეbs,

გულს რა იმედი გიმაგრებს,
ჩალით მოწნული ქოხი გაქვს,
კედელს აკლია სიმალლე,
შიგ ძაღლიც არ წამოწვება,
ქალიშვილს რა გააჩერებს,
თხა რაა, ერთი თიკანიც
არ მოუცია გამჩენ ღმერთს.
ვერც საოფიცრო დამბაჩა,
ვერც შენი თეთრი კალამი,
ვერც ძველებური ნაბადი,
სულ რომ მოცევივა ბალანი,
ვერც ყაბალახი, ვერც ჩოხა,
ნაბენძი როგორც ჯეჯიმი,
ვერც კუზიანი თეთრონი,
ვერც წულა, ქუსლმოგლეჯილი,
შენც იცი, რომ ვერ მოხიბლავს
ამ ქვეყნად ვერც ერთ ქალიშვილს
და ღუაღუა-ფჰა ნინას
სიყვარულს მაინც არ იშლი.

ზ ე ნ ი ზ ვ ნ ე ბ ი

აბაზები — აფხაზების მონათესავე აღიღური ტომი.

აბისთაფი — ყურძნის ჯიში.

აირგი ან აერგი — ნადირობის, მოგვიანებით ომის ღვთაება.

აკაქიქი — აფხაზეთში გავრცელებული ვაზის ჯიში.

აკუასკია — წაბლის ხის ოდა, ზოგან მრავალსართულიანი.

ალაბაშა — რკინის წვეტიანი ჯოხი.

ამარჯაქუა — გამამხნევებელი შეძახილი.

ამპარა — ნეფე-ღელღოფლისათვის საგანგებოდ მოწნული ფაცხა.

აუვეიფშაა — ნადირობის ღვთაება.

ასფა — ადგილი აფხაზეთის მთიანეთში.

ატლარკოფა თემირყუარა — უცნობი ღვთაების სახელი.

აფსთირი — სიტყვა-სიტყვით „ხეობის ლაშქარს“ ნიშნავს.

ალბაჟი — სიტყვა-სიტყვით „ხომალდის ყურძენი“, ალბათ უცხოეთიდან შემოტანილი ვაზის ჯიში.

აყუარჩი — აფანი, იყუარა, კუაზანი — ტყვარჩელის მიკრორაიონის ტოპონიმებია.

აცხაჟი — „თაფლის ყურძნად“ ითარგმნება.

ახიმაა — აფხაზური მუსიკალური საკრავი.

აჰაჰაირა — გამამხნევებელი შეძახილი.

აჰვიფსები — რიწის ტბის მიდამოებში მცხოვრები აფხაზი მთიელები. მამაჭირობის დროს (XIX ს.) თურქეთში გადასახლდნენ.

გურაჰა — დღესდღეობით უცნობი აფხაზური ტოპონიმი.

დად, დადა — მოკრძალებული, თავაზიანი მიმართვა.

დადი — სიმღერის რეფრენი.

ეზგეგის უნაგირი — აფხაზური საუკეთესო უნაგირი.

თაუაჰა — მოსაელის ღვთაება, წისქვილის სინონიმი.

ლაშკაცი — ადგილი აფხაზეთის მთიანეთში.

წან — აფხაზი ქალები უმცროსებს ან შვილებს ამ სიტყვებით მიმართავენ.

თაჭიბა — აფხაზური ხელნაკეთი თოფი.

უაა რიუაუა — სიმღერის რეფრენი.

უააუ — მწუხარების გამომხატველი შორისდებულო, მოთქმა.

უნან — გაოცების შორისდებულო.

უნან, უნან, ნანიყარა — ქალის ალტაების გამომხატველი სიტყვები.
(არ ითარგმნება).

უასა რადაშ სიუარშიშუა — სიმღერის რეფრენი. სივარაუდოა, ღვთაებათა სახელებს ნიშნავდეს.

ღუაკიის ყამა — აფხაზეთში გავრცელებული ხანჭალი.

შარათინი — საცეკვაო, საღალღობო სიმღერა.

შაფსულები — ადიღელების ტომი, დიდი ნაწილი XIX ს. გადასახლდა თურქეთში.

ხიამკიკიშვა — საალერსო სიტყვა, ირონიული ელფერიც ახლავს.

ბუბუ ნანი, შიშ ნანი — სიმღერის რეფრენი.

ჭაიტ, აბააფსი — გამამხნევებელი შეძახილი.

ჭაგუაში — სიტყვა-სიტყვით „ჩენს კიშკარს“ ნიშნავს, ზუსტი მდებარეობა უცნობია.

ს ა რ ა ე ზ ი

აირგის სიმღერა
აევეიფშაა
სიმღერა ღმერთებზე
მონადირეების სიმღერა
ლაშქრული
სიმღერა ნაფჰა კიაგჟაზე
სიმღერა გმირ შაქარ-იფა სფირღონზე
აჯირაანთ სიმღერა
ფშეიაჰ-იფა მანჩა-გმირი და ბაალოუ-ფჰა მადინა
ქმრის დატირება
თაუაჰა
ივენანა
*** („დედაე, მალე ოჩამჩირეს წამიყვანენ-მეთქი, დედი“)	
ქალ-ვაჟის სიმღერა
შარათინი
ურმული
წაბაღელების ქვაბი
ესლამის თეთრი ძროხა
ზარმაცი ქალი
სიმღერა ღუაღუა-ფჰა ნინასა და ახალგაზრდა ეღრისზე
შენიშენები

რედაქტორი ვ. ყუბუსიძე
გამომცემლობის რედაქტორი მ. რევანიშვილი
მხატვარი რ. შახარაძე
მხატვრული რედაქტორი ა. თევზაძე
ტექნიკური რედაქტორი ვ. ხუციშვილი
კორექტორი დ. რთველიაშვილი
გამომცემლობის კორექტორი ნ. შანიაშვილი
გამომშვიები ნ. შანაგაძე :

ს.ბ. 3082

გადაეცა წარმოებას 01.04.84. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 30.03.84.
საბეჭდი ქალაქი № 1. გარტინური ეენა. ბეჭდვის ხერხი მაღალი,
პირობითი საბეჭდი თაბახი 2,8. პირ. საღრ-გატ. 2,88. საღრ-საგამომც.
თაბახი 2,17. ტირაჟი 3000. შეკვეთა № 49.
ფასი 20 კაპ.

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
თბილისი, მარჯანიშვილის 5

საქართველოს სსრ გამსახკომის სამხრეთ ოსეთის საოლქო
პოლიგრაფიული საწარმოო გაერთიანება, ცხინვალი, მოსკოვის 5

Юго-Осетинское областное полиграфическое производственное
объединение Госкомиздата ГССР, Цхинвали, Московская, 5

ПЕСНЯ АИРГИ

Абхазская народная поэзия

(На грузинском языке)

Издательство «Сабчота Сакартвело»

Тбилиси, Марджанишвили, 5

1984